

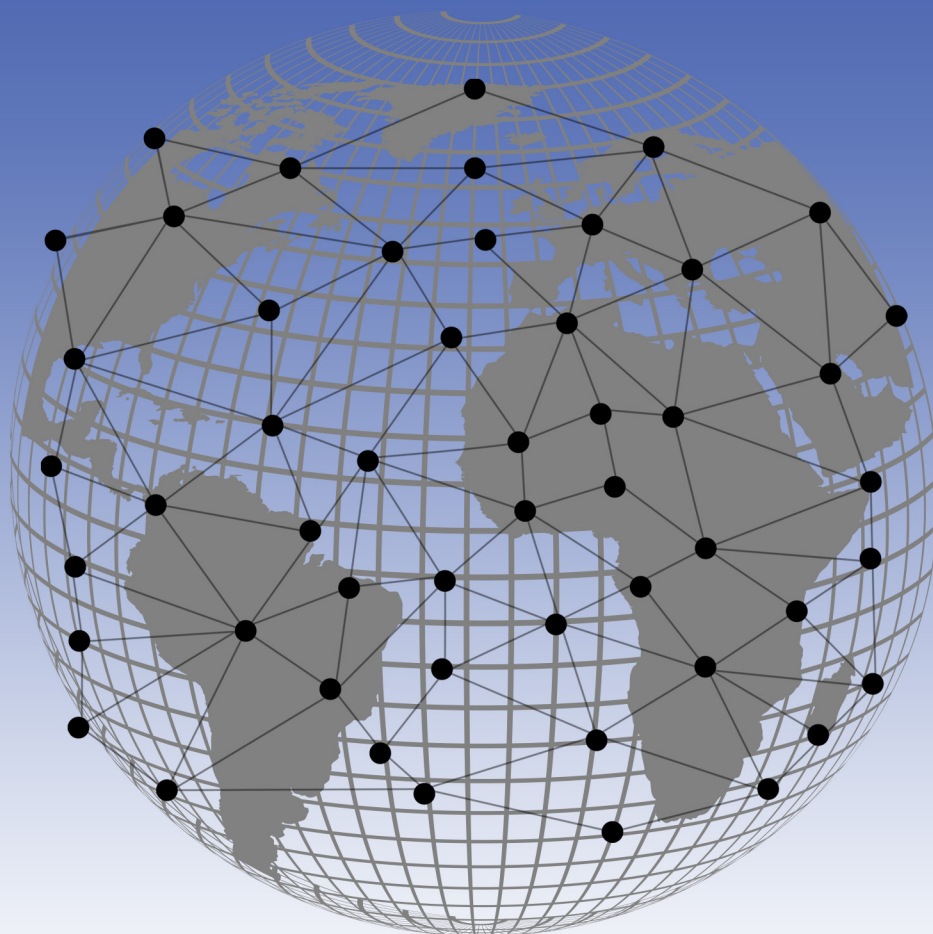

مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش چهل و سوم)

در این شماره می‌خوانید:

- وضعیت کشورها از نظر کسری و مازاد تجاری: ایالات متحده، هند و پاکستان بالاترین میزان کسری تراز تجاری، چین و آلمان بالاترین مازاد
- همه‌پرسی تحریمی مجارستان: نظرسنجی از شهروندان این کشور برای حمایت یا عدم حمایت از تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه روسیه
- احداث سه بندر جدید با استفاده از درآمد کانال سوئز برای حمایت از اقتصاد ملی در مصر
- تعلیق استفاده از سیستم پرداخت MIR روسیه از سوی بانک‌های مهم ترکیه به دنبال هشدار واشنگتن

شناسنامه گزارش

مرکز پژوهش های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش چهل و سوم)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: مهر ۱۴۰۱

واژه های کلیدی: سیستم پرداخت میر، تحریم گاز، مذاکرات تجارت آزاد، بندر گردشگری، سرمایه گذاری مستقیم خارجی، کسری و مازاد تجاری

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	مقدمه
۶	تحولات جهانی
۱۰	تحولات منطقه‌ای
۱۳	داده‌های تازه

مقدمه

ایران در اقتصاد سیاسی بین‌الملل موقعیتی دوگانه دارد. از یک‌سو ارتباطات بین‌المللی این کشور به کمترین میزان در دهه‌های اخیر رسیده است و از دیگر سو کشور به‌صورت مضاعف از تحولات در محیط روانی و عملیاتی اقتصاد سیاسی بین‌الملل متأثر می‌شود. سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی"، باهدف بررسی رویدادهای بااهمیت از منظر تأثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران، در دولایه جهانی و منطقه‌ای به رشته تحریر درآمده است. در این گزارش، گلچینی از تحولات اخیر در دولایه جهانی و منطقه‌ای محیط ژئواکونومیک ایران مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند.

تحولات جهانی

چالش‌های سیستم پرداخت روسی

رئیس بانک مرکزی روسیه اخیراً اعلام کرده است که روسیه در گسترش جهانی سیستم پرداخت خود که برای دورزدن تحریم‌های غرب ایجاد شده، با مشکلاتی مواجه است. ویزا و مسترکارت، فعالیت خود را در روسیه پس از حمله به اوکراین به حالت تعلیق درآوردند. مهم‌تر آنکه نقل و انتقالات بانکی بین اروپا و روسیه نیز دشوار شده است.

روسیه در سال ۲۰۱۵ پس از اولین دور تحریم‌های غرب به دلیل الحاق کریمه به روسیه در سال قبل، توسعه سیستم پرداخت داخلی خود را آغاز کرد. رئیس بانک مرکزی روسیه اذعان کرد که با بسیاری از بانک‌ها و نهادهای قانونی از بسیاری از کشورها برای گسترش استفاده از کارت‌های بانکی می‌کاریم اما با مشکلاتی روبرو هستیم. وی افزود که بانک‌های خارجی تمایلی به پیوستن به سیستم می‌ندارند؛ زیرا در تلاش برای به حداقل رساندن خطر تحریم‌های (بالقوه) علیه خود هستند.

بیش از ۱۰۰ میلیون کارت می‌ر طی هفت سال گذشته صادر شده است و به این معنی که بر اساس ارقام شرکت صادرکننده کارت، بیش از نیمی از جمعیت روسیه یک کارت دارند. کارمندان بخش دولتی و مستمری‌بگیران برای دریافت وجوه و مزایای دولتی به کارت می‌نیاز دارند. سیستم پرداخت می‌ر در حال حاضر تنها در تعداد معدودی از کشورها از جمله بلاروس و قزاقستان در دسترس است. چندین بانک روسی گفتند که در حال کار بر روی صدور کارت با Union Pay چین به‌عنوان جایگزین هستند.

تحریم‌های جدید اتحادیه اروپا علیه روسیه

اورسولا فون در لاین اخیراً اعلام کرد که برنامه‌های ولادیمیر پوتین در دستور دادن به بسیج نیروهای ذخیره ارتش برای تقویت جنگ در اوکراین و سازماندهی رفراندوم‌های ساختگی در سرزمین‌های اشغالی این کشور، زمینه‌ای برای دور جدید تحریم‌های اتحادیه اروپا است. تحریم‌های جدید بر "افراد و نهادهایی که از تهاجم به اوکراین حمایت می‌کنند و کنترل‌های جدید صادراتی بر فناوری غیرنظامی است. کمیسیون اروپا هنوز جزئیات بیشتری ارائه نکرده است.

از ۲۴ فوریه ۲۰۲۲، اتحادیه اروپا شش دور تحریم را علیه روسیه به همراه اقدامات تکمیلی برای افزایش کارایی آنها و لیست بلندبالایی از افراد و شرکت‌های برجسته در لیست سیاه، اعمال کرده است. این تحریم‌ها شامل تحریم واردات نفت و زغال‌سنگ، ممنوعیت صادرات فناوری‌های پیشرفته، محدودیت‌های شدید در حمل‌ونقل جاده‌ای و دریایی، اخراج بانک‌های کلیدی روسیه از سیستم سوئیفت و تعلیق رسانه‌های دولتی روسیه که به انتشار اطلاعات نادرست و تبلیغات طرفدار جنگ متهم شده‌اند می‌باشد.

با این حال تحریم‌ها برای اتحادیه اروپا نیز پیامدهای منفی گسترده‌ای داشته است. این بلوک اقتصادی

با بدترین بحران انرژی تاریخ خود مواجه شده و اخیراً برخی تحریم‌ها علیه نفت و زغال سنگ روسیه را تعدیل کرده است.

تمرکز روسیه بر صادرات گاز به چین

ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهور روسیه در نشست اخیر سران سازمان همکاری شانگهای از احداث خط لوله جدید صادرات گاز به چین خبر داد. پوتین اعلام کرد که گازپروم در حال نهایی کردن جزئیات ساخت پروژه خط لوله گاز سایوز وستوک با شرکای چینی و مغولی خود است. پوتین در حاشیه این اجلاس با شی جین پینگ، رهبر چین و اوخناگین خورلسوخ، رئیس‌جمهور مغولستان برای نهایی کردن این پروژه گفتگو کرد.

خط لوله سایوز وستوک که برای انتقال گاز طبیعی به چین از طریق مغولستان طراحی شده است، بخشی از خط لوله بزرگتر Power of Siberia 2 است. به گفته گازپروم، روسیه از طریق این خط می‌تواند سالانه ۵۰ میلیارد مترمکعب گاز به چین صادر کند. قرارداد نخست چین و روسیه در زمینه صادرات گاز به ارزش ۴۰۰ میلیارد دلار و به مدت ۲۵ سال از ابتدای سال ۲۰۱۹، اجرایی شده است. در وضعیت کنونی از طریق این خط سالانه حدود ۵۰ میلیارد مترمکعب گاز به چین صادر می‌شود. روسیه و چین برای پرداخت بهای گاز به یوان و روبل توافق کرده‌اند.

خط لوله جدید می‌تواند روسیه را به بازیگر بلامنازع در بازار گاز چین بدل نماید و از دیگر سو چین را به مهم‌ترین بازار گازی روسیه تبدیل و به تدریج جایگزین اتحادیه اروپا نماید. اتحادیه اروپا می‌کوشد تا سال ۲۰۲۷ واردات انرژی از روسیه را به صفر برساند. روسیه در مقابل در تکاپو برای یافتن بازارهای جدید است. چین در کانون توجه و تمرکز روسیه قرار داد. قرار است ساخت این خط لوله از سال ۲۰۲۳ آغاز شود و در ۲۰۲۷ هم‌زمان با قطع کامل واردات گاز روسیه توسط اتحادیه اروپا جایگزین شود. روسیه اعلام کرده است که این خط جایگزین نورد استریم ۲ خواهد شد، خطی که در هنگام آغاز جنگ اوکراین تازه عملیاتی شده بود و با تحریم‌های اتحادیه اروپا عملاً از مدار خارج شد و شرکت سازنده آن اعلام ورشکستگی کرد. در صورت اجرایی شدن این خط ژئوپلیتیک انرژی، تغییرات مهمی را به چشم خواهد دید.

نقشه ۱- مسیر خط لوله جدید صادرات گاز روسیه به چین از طریق مغولستان

آلمان از زمستان عبور می‌کند؟

وزیر اقتصاد آلمان هشدار داده است که این کشور با وجود تکمیل حداکثری ذخایر این کشور ممکن است با کمبود گاز طبیعی روبرو شود. او تأکید کرد که بر اساس داده‌های موجودی ذخیره‌سازی گاز (AGSI)، انبارهای گاز این کشور بیش از ۹۰٪ پر است اما تا پایان زمستان کاملاً مصرف می‌شود، زیرا روسیه جریان گاز به سوی آلمان را تقریباً قطع کرده است.

او گفته است اگر همه چیز با حداکثرسازی ذخایر گاز در داخل کشور خوب پیش برود و ما با آب‌وهوای نرمالی در زمستان مواجه باشیم، این فرصت را داریم که به راحتی از زمستان عبور کنیم. باین حال، ذخیره در پایان زمستان دوباره خالی خواهد شد. او درعین حال گفته است آلمان در صورت بروز زمستان بسیار سرد می‌تواند با تنگنای مکرر گاز روبرو شود. روسیه حدود ۴۰٪ از گاز اتحادیه اروپا را قبل از جنگ اوکراین تأمین کرد. در شرایط کنونی، واردات اتحادیه اروپا از روسیه به کمتر از ۹ درصد کاهش یافته است.

جمهوری‌های شوروی، جغرافیای دوزدن تحریم‌های روسیه

داده‌های جدید نشان می‌دهد که بلاروس علی‌رغم اینکه خود هدف تحریم‌های شدید غرب قرار گرفته است، بیشترین سهم صادرات را به روسیه در ماه‌های اخیر داشته است. بلاروس پس از پیشی گرفتن از آلمان به عنوان دومین صادرکننده بزرگ به روسیه در بهار، صادرات خود به این کشور را در ماه ژوئن به بیش از ۲ میلیارد دلار افزایش داد.

تلاش‌های مسکو برای دوزدن تحریم‌ها و کاهش پیامدهای خروج شرکت‌های خارجی، از طریق «واردات موازی»، نقش مهمی در افزایش واردات از بلاروس ایفا می‌کند. سایر عوامل شامل نزدیکی جغرافیایی روسیه و ضعف نسبی پول ملی بلاروس در برابر روبل روسیه، صادرات را ارزان تر می‌کند. برخی جمهوری‌های شوروی سابق همچون گرجستان و ازبکستان نیز صادرات خود به روسیه را افزایش

دادند. در ماه جولای، صادرات از ازبکستان در مجموع به ۲۵۸ میلیون دلار رسید که نسبت به ماه مشابه سال گذشته ۱۷۰ درصد افزایش داشته است. صادرات گرجستان بین ژوئیه ۲۰۲۱ و ۲۰۲۲ با ۴۰ درصد افزایش به ۸۲٫۶ میلیون دلار رسید. اطلاعات مربوط به دیگر جمهوری‌های شوروی سابق مانند آذربایجان، تاجیکستان و ترکمنستان در دسترس نیست اما احتمالاً آنان نیز صادرات به روسیه را در پیامد تحریم‌ها، افزایش داده‌اند.

روسیه پس از تحریم‌های غرب به دلیل تهاجم به اوکراین، داده‌های واردات و صادرات خود را طبقه‌بندی کرده و منتشر نمی‌کند.

همه‌پرسی تحریمی مجارستان

حزب حاکم مجارستان می‌خواهد از شهروندان این کشور نظرسنجی کند که آیا از تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه روسیه به دلیل جنگ در اوکراین حمایت می‌کنند یا خیر؟ رهبر حزب حاکم، در کنفرانس خبری اخیر گفت که این حزب قصد دارد خواستار "مشاوره ملی" در مورد تحریم‌های انرژی علیه روسیه شود که به گفته او توسط "نخبگان بروکسل" اتحادیه اروپا و نه دولت مجارستان، اعمال شده است. او تأکید کرد که تحریم‌ها آسیب می‌زند. آنها (نخبگان اتحادیه) اقتصاد اروپا را نابود می‌کنند ... ما باید تصمیم گیرندگان اروپایی و اعضای نخبگان را متقاعد کنیم که نباید تحریم‌های انرژی را حفظ کنند؛ زیرا مشکلات بزرگی ایجاد خواهد کرد.

این نظرسنجی که دولت آن را «مشاوره ملی» می‌نامد، یک نظرسنجی غیررسمی است که واجدین شرایط از طریق پست یا آنلاین می‌توانند در آن شرکت کنند. چنین نظرسنجی‌هایی که از زمان روی کار آمدن ویکتور اوربان، نخست‌وزیر ناسیونالیست - پوپولیست در سال ۲۰۱۰، چندین بار توسط دولت‌های پوپولیست ملی‌گرای ویکتور اوربان صادر شده است، از سوی احزاب اپوزیسیون به دلیل داشتن پرسش‌های جانب‌دارانه و عدم ارتباط قانونی الزام‌آور، مورد انتقاد قرار گرفته است.

رهبر حزب حاکم نیز اذعان کرده که این رایزنی یک "ابزار سیاسی" است که دولت می‌تواند در بحث‌های خود با اتحادیه اروپا درباره تمدید یا اعمال تحریم‌های بیشتر علیه روسیه از آن استفاده کند. او گفت که دولت در مورد زمان بررسی تصمیم خواهد گرفت. دولت مجارستان صریحاً با تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه مسکو مخالفت کرده و استدلال می‌کند که این تحریم‌ها بیشتر به اقتصاد اروپا آسیب می‌زند تا روسیه. بوداپست همچنین از تأمین تسلیحات برای اوکراین یا اجازه انتقال تسلیحات دیگر کشورها به این کشور، خودداری کرده است.

تحولات منطقه‌ای

بانک‌های ترکیه استفاده از میر را تعلیق کردند

Isbank و Denizbank از بانک‌های مهم ترکیه اخیراً اعلام کردند که به دنبال هشدار واشنگتن، استفاده از سیستم پرداخت MIR روسیه را متوقف کرده‌اند. ایزبانک ترکیه نیز پیروی از تحریم‌های روسیه را اعلام کرد. وزارت خزانه‌داری آمریکا اخیراً هشدار داد نهادهای مالی سایر کشورها در صورت کمک به مسکو از مجازات‌های ایالات متحده، مصون نخواهند بود. این هشدار آشکارا به بانک‌های ترکیه بیان شده بود. بانک‌های ترکیه در اوایل ماه اوت به شبکه پرداخت MIR پیوستند و به گردشگران روسی اجازه دادند تا هزینه خریدهای خود را در این کشور بپردازند.

میر توسط بانک مرکزی روسیه به‌عنوان گزینه داخلی ویزا و مسترکارت پس از اولین دور تحریم‌های غرب علیه روسیه در سال ۲۰۱۴ ایجاد شد. از زمان معرفی سیستم پرداخت جدید، بانک‌های روسیه بیش از ۱۲۹ میلیون کارت MIR صادر کرده‌اند. ترکیه در ماه‌های اخیر یکی از کشورهای کلیدی در دورزدن تحریم‌های روسیه بوده است. با پایان یافتن همکاری طیفی از بانک‌های ترکیه، شرایط برای تعاملات مالی روسیه دشوارتر می‌شود.

ازبکستان هشدار آمریکا را جدی گرفت

سیستم بانکی ازبکستان نیز همکاری با سیستم پرداخت بانکی روسیه و کارت‌های بانکی موسوم به میر را متوقف کرد. پس از هشدار وزارت خزانه‌داری آمریکا، اوزکار، مرکز پردازش بین‌بانکی در ازبکستان، اعلام کرد که خدمات کارت میر در ازبکستان به دلیل مشکلات فنی به حالت تعلیق درآمد. روشن است که دلیل این تعلیق فشارهای ایالات متحده است.

با وجود آنکه ازبکستان عضو سازمان همکاری شانگهای و حوزه سنتی نفوذ روسیه محسوب می‌شود، این اقدام قابل تامل است. این اقدام نشان می‌دهد نظام بانکی حتی در کشوری مانند ازبکستان تا چه میزان به فشارهای آمریکا حساس است.

آغاز مذاکرات تجارت آزاد اسرائیل و بحرین

اخیراً اسرائیل و بحرین از آغاز مذاکرات برای دستیابی به توافقنامه تجارت آزاد بین دو طرف خبر دادند. وزارت اقتصاد اسرائیل در بیانیه‌ای اعلام کرد که این توافق به تقویت روابط دوجانبه و کمک به "رفع موانع، گسترش همکاری‌های اقتصادی و ایجاد پیوندهای بیشتر بین دو طرف" کمک خواهد کرد.

بر اساس این بیانیه، مبادلات تجاری بین اسرائیل و بحرین در سال ۲۰۲۱ به ۷,۵ میلیون دلار افزایش یافت و صادرات اسرائیل به بحرین در مجموع ۴ میلیون دلار در زمینه فلزات گران‌بها، محصولات صنایع

شیمیایی و ماشین‌آلات مهندسی برق بود. این درحالی است که واردات اسرائیل از بحرین حدود ۳,۵ میلیون دلار برآورد شده است. بحرین از جمله چهار کشور عربی بود که توافق‌نامه‌هایی را با حمایت ایالات متحده برای عادی‌سازی روابط خود با اسرائیل در سال ۲۰۲۰ امضا کردند. کشورهای دیگر امارات متحده عربی، سودان و مراکش بودند.

ترکیه در پی اتصال ریلی به شورای همکاری خلیج فارس

مقامات تجاری ترکیه از برنامه اتصال ریلی ترکیه با قطر و سایر اعضای شورای همکاری خلیج فارس خبر داده‌اند. این اتصال با توجه به فقدان مرز میان ترکیه و این کشورها از طریق کویت و عراق صورت می‌گیرد. ترکیه از مدت‌ها پیش کوشیده تا مسیر ریلی خود و عراق را توسعه دهد و این کشور را به پلی برای دسترسی به کشورهای شورای همکاری خلیج فارس بدل نماید.

روابط سیاسی ترکیه با عربستان و امارات به‌عنوان دو عضو کلیدی شورای همکاری خلیج فارس پس از سال‌ها تنش اخیراً رو به‌بهبود رفته است. ترکیه می‌کوشد موقعیت اقتصادی تضعیف شده خود در این کشورها را احیا نماید.

قراردادهای جدید قزاقستان و امارات

اخیراً قزاقستان و امارات متحده عربی قراردادهای تجاری جدیدی امضا کرده‌اند که بر اساس آن دو کشور پروژه‌های سرمایه‌گذاری به ارزش ۹۰۰ میلیون دلار را اجرا خواهند کرد. اسنادی که قرار است همکاری‌ها را در طیف گسترده‌ای از بخش‌های اقتصادی تقویت کند، در چارچوب سفر هفته گذشته نخست‌وزیر قزاقستان به ابوظبی امضا شد.

او از سرمایه‌گذاران اماراتی خواست به فرصت‌های سرمایه‌گذاری در قزاقستان توجه بیشتری نشان دهند. با وجود بحران در سیاست جهانی، ورود سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به قزاقستان در سه‌ماهه نخست امسال با رشد ۵۴ درصدی به ۶,۸ میلیارد دلار رسید.

امارات متحده عربی شریک استراتژیک، تجاری و اقتصادی قزاقستان در منطقه عربی است، به‌ویژه در بخش‌های پتروشیمی، انرژی، حمل‌ونقل، خدمات لجستیکی، کشاورزی و فضایی. سرمایه‌گذاری مستقیم امارات در قزاقستان در ۱۶ سال گذشته بیش از ۲,۶ میلیارد دلار بوده است.

نخست‌وزیر قزاقستان در ابوظبی با رئیس شرکت سرمایه‌گذاری دولتی مبادله امارات که دارایی ۲۸۵ میلیارد دلاری دارد و در رتبه سیزدهم در رتبه‌بندی جهانی صندوق‌های دولتی قرار دارد، ملاقات کرد. پس از این نشست، مدیر شرکت اماراتی علاقه خود را برای سرمایه‌گذاری در بخش‌های انرژی سبز، امور مالی، معدن، و نفت و گاز قزاقستان ابراز کرد.

نخست‌وزیر قزاقستان همچنین با مدیرعامل و مدیر اجرایی ADQ - یکی از بزرگ‌ترین هلدینگ‌های

منطقه با سرمایه‌گذاری مستقیم و غیرمستقیم در بیش از ۹۰ شرکت، مذاکره کرد. در این سفر در مجموع، هیئت قزاقستانی ۴۰ پروژه سرمایه‌گذاری به ارزش ۶,۵ میلیارد دلار در زمینه معدن، کشاورزی، نفت و گاز و ساخت‌وساز را به شرکت‌های اماراتی ارائه کرد.

نخست‌وزیر قزاقستان همچنین در این سفر بر پتانسیل مسیر تجارت بین‌المللی ترانس خزر (TITR) معروف به «کریدور میانی» به‌عنوان محور اصلی برای تحقق پتانسیل تجاری بین‌قاره‌ای و جذب سرمایه‌گذاری خصوصی تأکید کرد. او تأکید کرد که قزاقستان به طور فعال در حال توسعه مسیر حمل‌ونقل بین‌المللی ترانس خزر است و افزود که قرار است یک کارخانه کشتی‌سازی در امتداد سواحل دریای خزر، آذربایجان و TITR از بندر دریایی لیان یونگانگ چین آغاز می‌شود. از طریق قزاقستان، دریای خزر، آذربایجان و گرجستان و ترکیه به اروپا می‌رسد. کالاها از طریق راه‌آهن به بنادر دریایی آکتائو و کوریک قزاقستان حمل و سپس با کشتی از طریق دریای خزر به بندر تجارت دریایی بین‌المللی باکو (بندر باکو) در آذربایجان ارسال می‌شوند. در آذربایجان، کانتینرها در طول ۸۲۶ کیلومتر راه‌آهن باکو - تفلیس - قارص به سمت گرجستان و در نهایت ترکیه حمل می‌شوند. این مسیر به دو بخش تقسیم می‌شود که هر دو به اروپا منتهی می‌شوند - یکی از آنها از شهرهای ترکیه و دریای مدیترانه می‌گذرد. مسیر دیگری از طریق دریای سیاه تا شهر چرنومورسک اوکراین امتداد دارد.

در سال ۲۰۲۱، تردد ترانزیت و کانتینری در TITR از ۲۵۰۰۰ کانتینر بیست فوتی (TEU) فراتر رفت که ۲۰ درصد نسبت به سال ۲۰۲۰ افزایش یافته است. تقویت این کریدور کاملاً در تعارض با منافع ژئواکونومیک و ترانزیتی ایران قرار داد.

مصر سه بندر گردشگری احداث می‌کند

رئیس‌جمهور مصر اخیراً اعلام کرد که سه بندر جدید با استفاده از درآمد کانال سوئز برای حمایت از اقتصاد ملی احداث می‌شود. بندرهای جدید در راستای توسعه صنعت گردشگری احداث می‌شود. کانال سوئز، مهم‌ترین آبراه استراتژیک جهان، بالاترین درآمد ماهانه در تاریخ خود، ۷۴۵ میلیون دلار را در ماه آگوست به دست آورد. درآمد سالانه این آبراه در سال ۲۰۲۱ حدود ۷ میلیارد دلار بود.

توسعه بنادر جدید در راستای تبدیل مصر به کریدور جدید قایق‌ها و کشتی‌های تفریحی صورت می‌گیرد. در این راستا زیرساخت‌های لازم برای ارائه خدمات شامل سوخت و آب نگه‌داری، برای کشتی‌های تفریحی در این بنادر ایجاد خواهد شد. پیش‌ازاین در ماه ژوئیه دولت مصر، استراتژی جدیدی برای بهره‌مندی از موقعیت ژئواکونومیک این کشور و به‌ویژه کانال سوئز در راستای توسعه گردشگری با محوریت کشتی‌های تفریحی را تصویب کرد.

مصر به‌ویژه امیدوار به ورود خیل گردشگران اروپایی در طول زمستان پیش رو به دلیل بحران انرژی و با استفاده از کشتی‌ها و قایق‌های تفریحی به بنادر این کشور است. اسرائیل ترکیه و یونان در این حوزه

خاص از گردشگری نسبت به مصر از موفقیت‌های بسیار بیشتری برخوردار شده‌اند. قاهره می‌کوشد تا با استفاده از وضعیت ژئواکونومیک خود و درآمدهای سرشار کانال سوئز، وارد رقابت با این بازیگران شود و سهمی از این بازار به دست آورد.

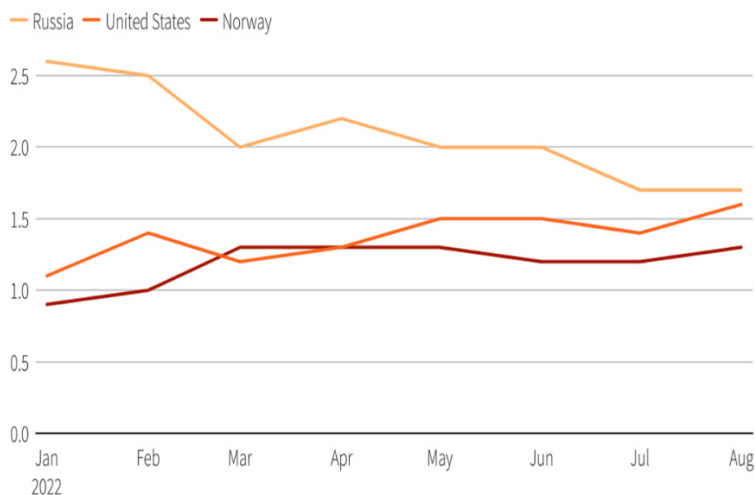
داده‌های تازه

اتحادیه اروپا همچنان مهم‌ترین بازار نفت روسیه

داده‌های گزارش جدید آژانس بین‌المللی انرژی نشان می‌دهد که علی‌رغم کاهش چشمگیر واردات نفت اتحادیه اروپا از روسیه، اروپا هنوز مهم‌ترین بازار نفتی روسیه است. صادرات نفت خام روسیه به اتحادیه اروپا و بریتانیا از ۲٫۶ میلیون بشکه در روز در ماه اوت به ۱٫۷ میلیون بشکه در روز در ماه اوت کاهش یافت اما اتحادیه اروپا همچنان بزرگ‌ترین بازار نفت روسیه است. بریتانیا در حال حاضر واردات نفت خام روسیه را پس از حمله مسکو به اوکراین متوقف کرده است و اتحادیه اروپا واردات را از دسامبر ممنوع خواهد کرد. همان‌گونه که نمودار ذیل نشان می‌دهد واردات از ایالات متحده جایگزین حدود نیمی از ۸۰۰،۰۰۰ بشکه واردات از دست‌رفته روسیه شده است و نیروژ حدود یک‌سوم آن را تأمین می‌کند.

نمودار ۱- واردات نفتی اتحادیه اروپا و بریتانیا از روسیه، نیروژ و آمریکا

Crude oil imports into EU and UK

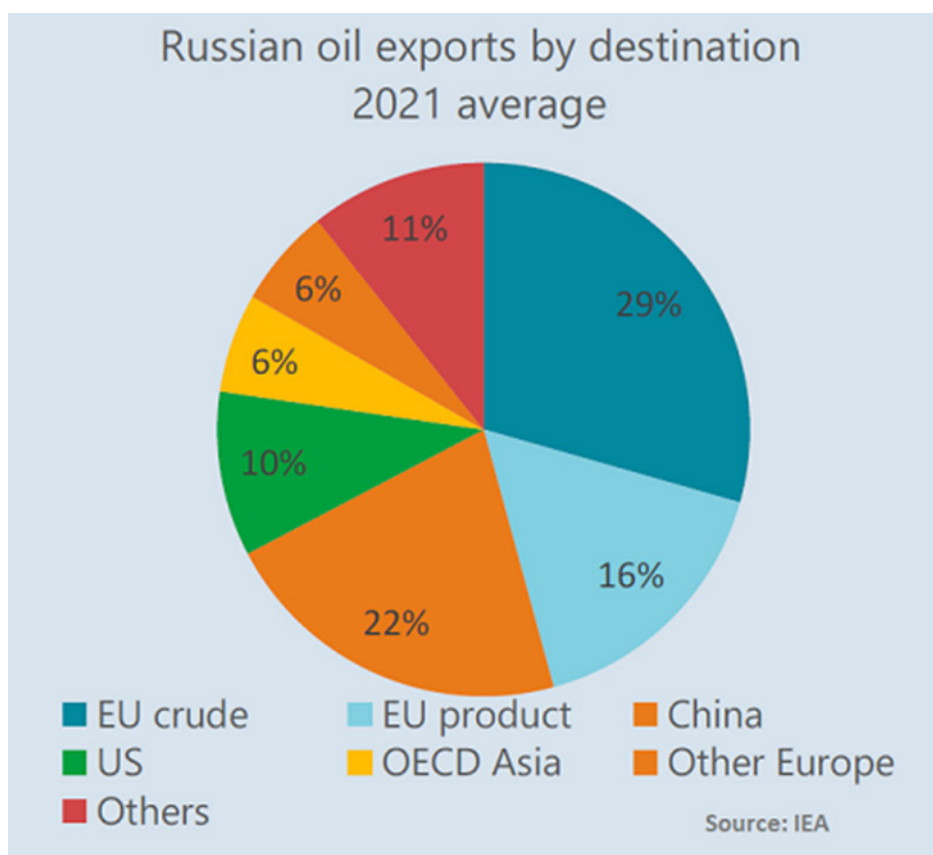

Note: million barrels per day
Source: IEA Oil Market Report

آژانس بین‌المللی انرژی اعلام کرده است که اتحادیه اروپا باید ۱٫۴ میلیون بشکه نفت خام روسیه را جایگزین کند که ۳۰۰ هزار بشکه در روز به طور بالقوه از ایالات متحده و ۴۰۰ هزار بشکه از قزاقستان

قابل تأمین خواهد بود. همچنین نیروژ قصد دارد تولید خود را در سه‌ماهه چهارم سال ۲۰۲۲، به طور بالقوه ۲۲۰۰۰۰ بشکه در روز افزایش دهد تا خلأ حذف نفت روسیه از بازار اروپا را تا حدی جبران نماید. آژانس بین‌المللی انرژی معتقد است که واردات از مناطق دیگر مانند خاورمیانه و آمریکای لاتین برای تأمین کامل تقاضای اتحادیه اروپا موردنیاز است. البته حتی پس از اول دسامبر که تحریم نفت روسیه از سوی اتحادیه اروپا اجرایی خواهد شد، بخشی از نفت روسیه از طریق خطوط لوله به اتحادیه اروپا سرازیر خواهد شد؛ زیرا این تحریم شامل برخی از پالایشگاه‌های محصور در خشکی نمی‌شود.

نمودار ۲- صادرات نفت روسیه بر اساس مقصد

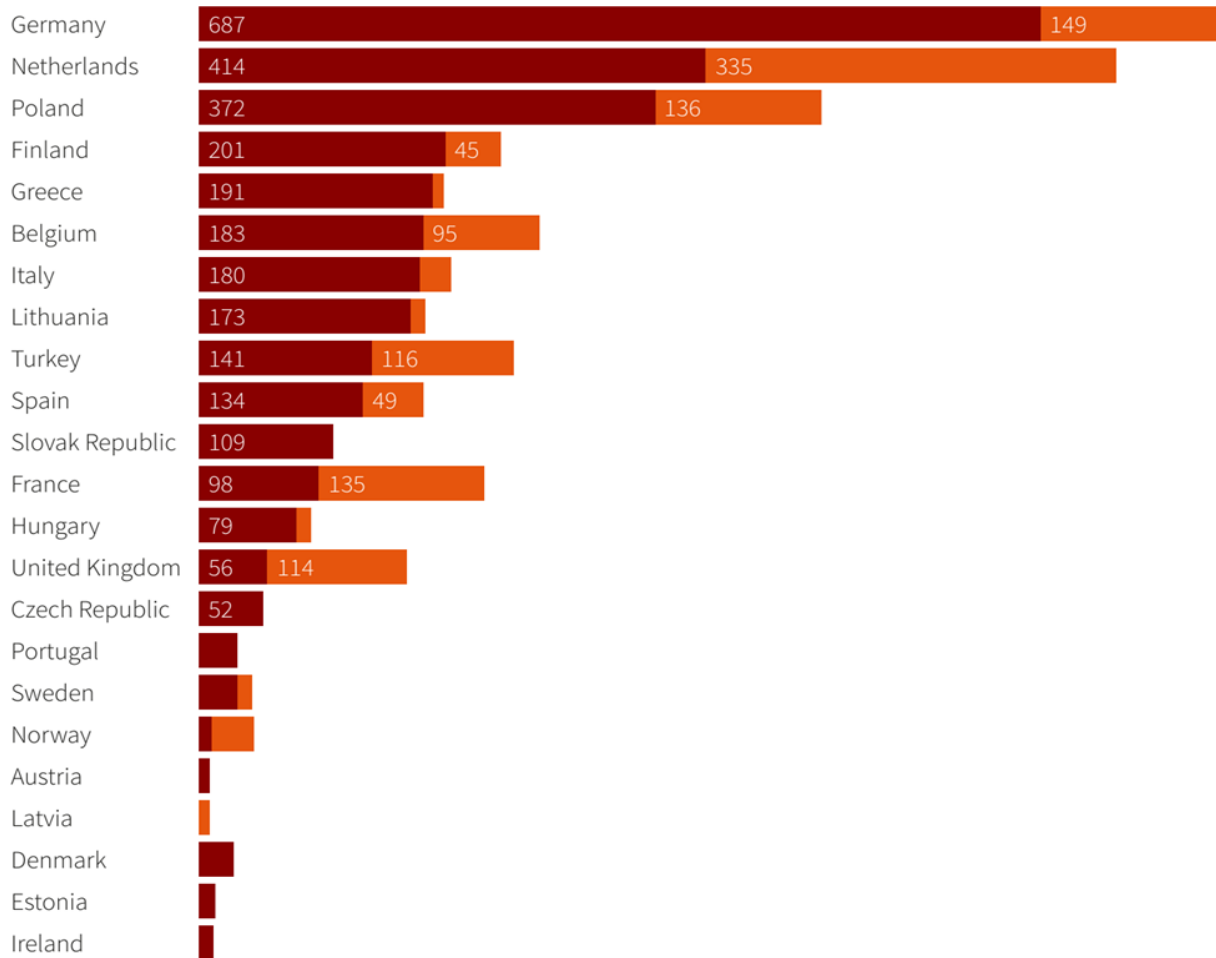
آلمان، هلند و لهستان بزرگ‌ترین واردکنندگان نفت روسیه در اروپا در سال گذشته بودند اما هر سه این کشورها ظرفیت واردکردن نفت خام از طریق دریا را دارند. با این حال، کشورهای محصور در خشکی در اروپای شرقی، مانند اسلواکی یا مجارستان، جایگزین کمی برای تأمین خط لوله از روسیه دارند.

نمودار ۳- میزان واردات نفت و میعانات گازی کشورهای اروپایی از روسیه

Who imports how many Russian barrels?

Much of the fuel imports into the Netherlands gets distributed across Europe.

● Imports of crude oil, natural gas liquids, other feedstocks ● Refined oil product imports

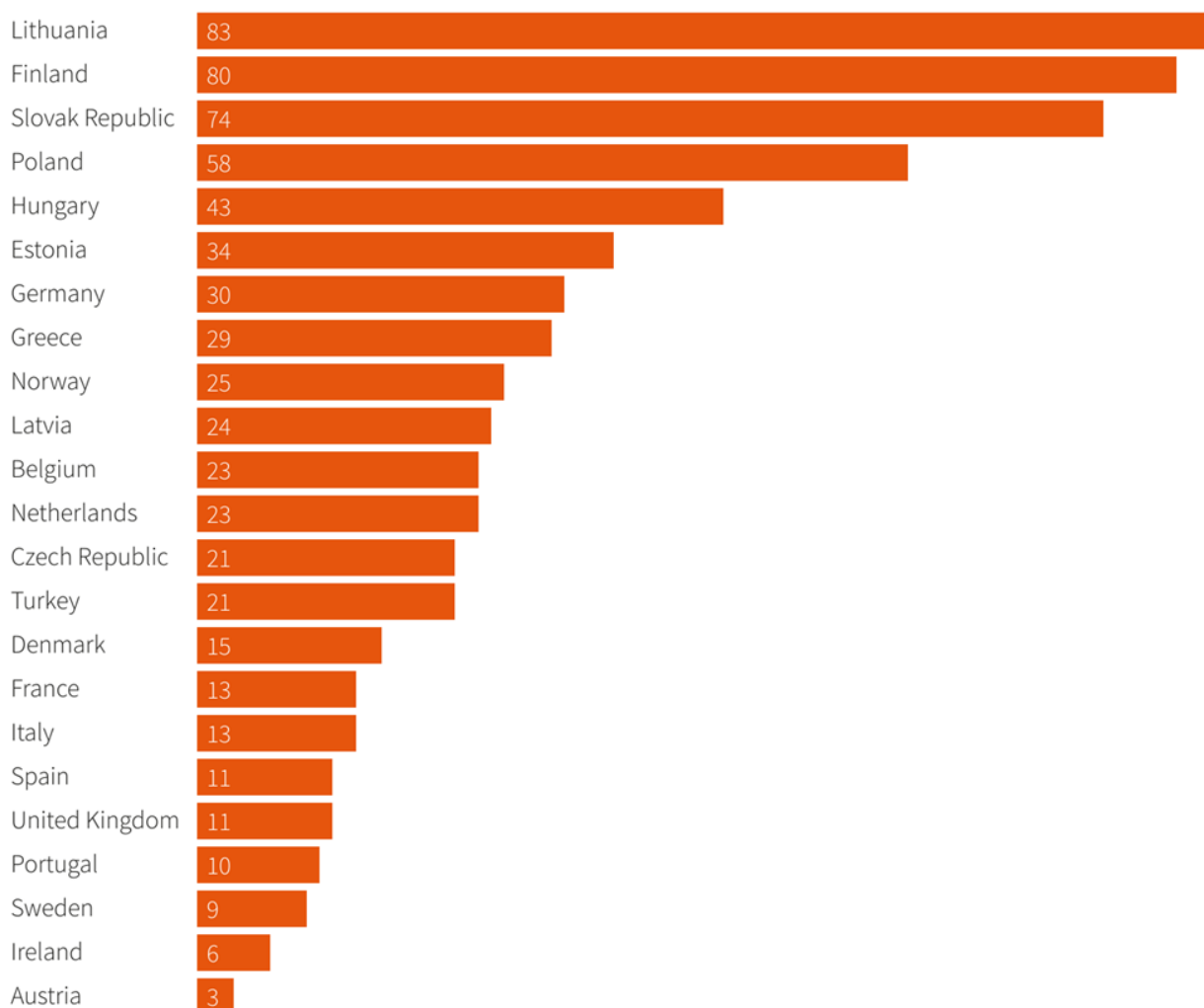

Note: in thousand barrels per day, November 2021

Source: IEA

نمودار ۴- کشورهایایی که بیشترین واردات نفت را از روسیه دارند

Which countries are most dependent on Russian crude oil and refined oil products?

Note: in % of total imports of crude oil, NGL, and refined products, November 2021

Source: IEA

وابستگی اتحادیه اروپا به روسیه تنها محدود به واردات نفت نیست؛ بلکه این وابستگی توسط شرکت‌هایی مانند Rosneft (ROSN.MM) و Lukoil (LKOI.MM) که کنترل برخی از بزرگ‌ترین پالایشگاه‌های اتحادیه اروپا را در دست دارند، تشدید شده است.

از همین روست که طبق گزارش آژانس بین‌المللی انرژی، جریان نفت خام روسیه بر اساس داده‌های بارگیری در ماه اوت، به ایتالیا و هلند افزایش یافت، جایی که شرکت بزرگ نفتی روسیه لوک اویل مالک پالایشگاه‌ها است.

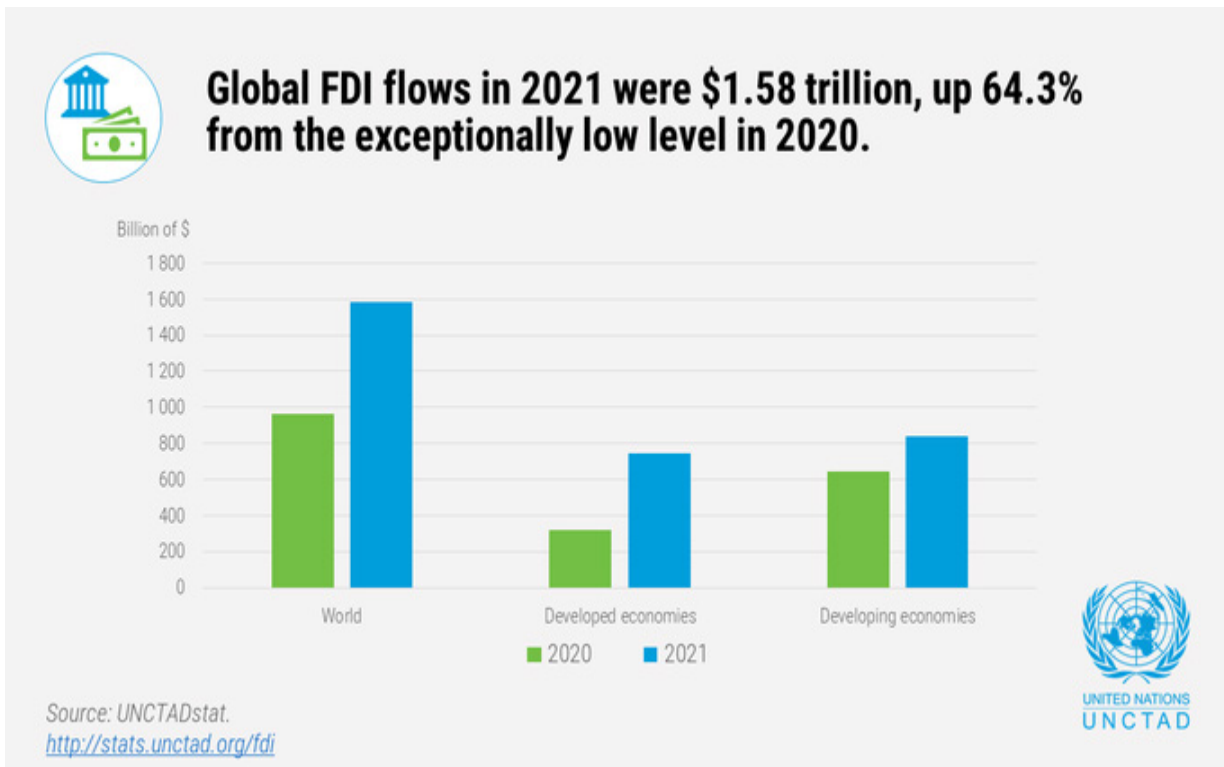
دولت آلمان در ۱۶ سپتامبر کنترل یک پالایشگاه متعلق به Rosneft را به دست گرفت که حدود ۹۰

درصد سوخت موردنیاز برلین را تأمین می‌کند. در همان روز، دولت ایتالیا اعلام کرد که امیدوار است لوک اویل برای پالایشگاه ISAB خود در سیسیل که یک‌پنجم ظرفیت پالایشی این کشور را تشکیل می‌دهد، خریدار پیدا کند.

رشد چشمگیر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ۲۰۲۱

همان گونه که این نمودار آنکتاد نشان می‌دهد، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در ۲۰۲۱ با رشدی ۶۴ درصدی نسبت به ۲۰۲۰ به ۱۵۸۰ میلیارد دلار رسیده است. کشورهای در حال توسعه بخش قابل توجهی از این میزان را جذب کرده‌اند. سهم ایران از این میزان سرمایه‌گذاری چقدر بوده است؟ تقریباً هیچ.

نمودار ۵- روند تحول در سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی در جهان طی سال‌های ۲۰۲۰ و ۲۰۲۱

چه کشورهایی بیشترین کسری و مازاد تجاری را دارند؟

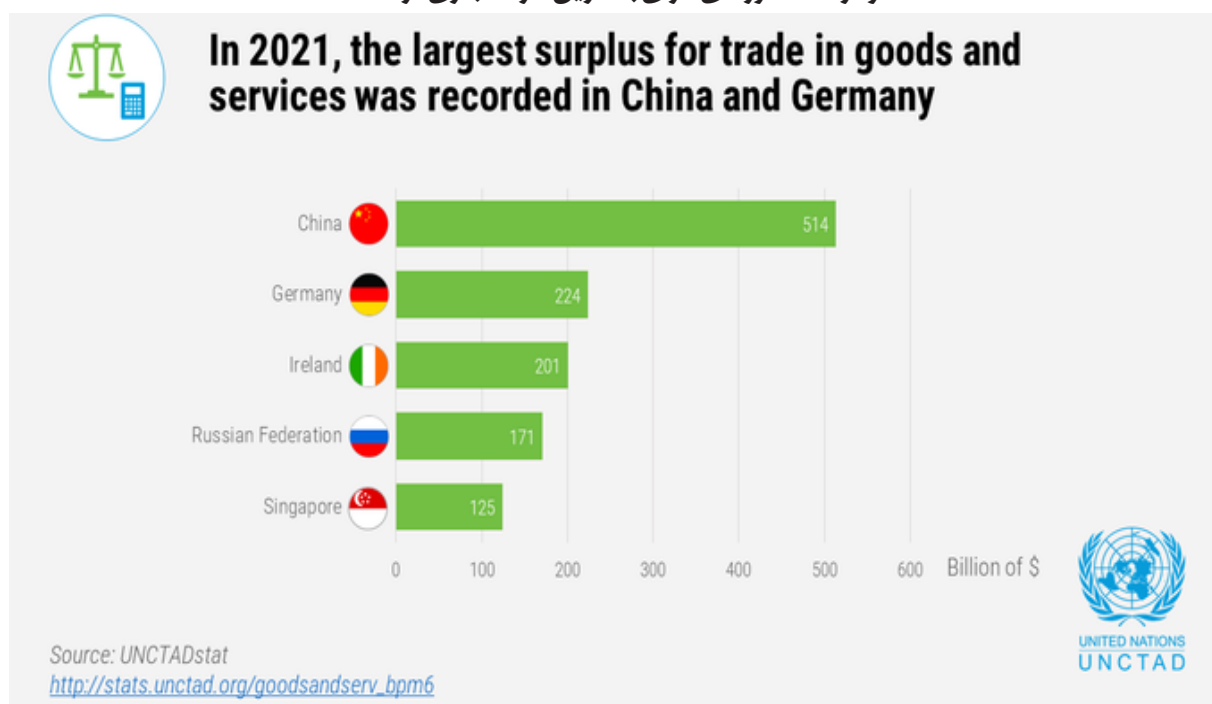
داده‌های آنکتاد نشان می‌دهد که ایالات متحده، هند و پاکستان بالاترین میزان کسری تراز تجاری در ۲۰۲۱ را داشته‌اند. در این میان علاوه بر کسری تجاری ۸۴۶ میلیارد دلاری آمریکا، موقعیت پاکستان که کسری تراز تجاری آن در ۲۰۲۱ به ۴۱ میلیارد دلار رسیده و در رتبه سوم جهانی قرار گرفته، قابل تامل است.

نمودار ۶- کشورهای دارای بالاترین کسری تراز تجاری در ۲۰۲۱

از دیگر سو چین همچنان با مازاد تجاری ۵۱۴ میلیارد دلاری و آلمان با مازاد ۲۲۴ میلیارد دلاری بالاترین مازاد را داشته‌اند. البته موقعیت آلمان از این منظر با جنگ روسیه و اوکراین متزلزل شده است و این کشور برای نخستین بار در دهه‌های اخیر در برخی ماه‌های سال ۲۰۲۲ کسری تجاری ثبت کرد.

نمودار ۷- کشورهای دارای بالاترین مازاد تجاری در ۲۰۲۱

وابستگی جهان در حال توسعه به واردات کالاهای اساسی

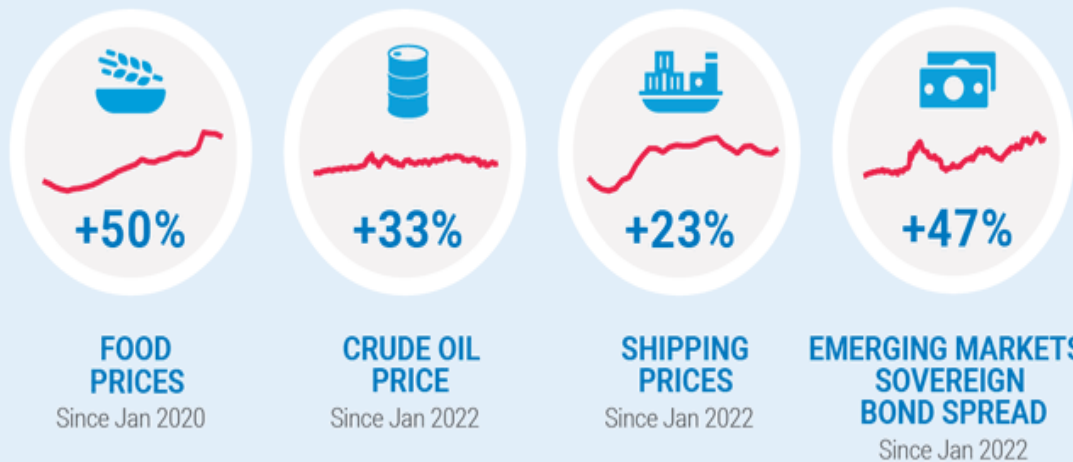
نقشه ذیل میزان وابستگی کشورهای مختلف به واردات کالاهای اساسی را نشان می‌دهد. چنان‌که پیداست کشورهای در حال توسعه و به‌ویژه آفریقا بیشترین آسیب‌پذیری را دارند. اثرات جنگ اوکراین تنها در اروپا احساس نمی‌شود؛ بلکه جهان در حال توسعه را که به‌شدت به واردات غلات از روسیه و اوکراین وابسته است را تحت‌تأثیر قرار داده است.

نقشه ۲- میزان وابستگی کشورهای مختلف به واردات کالاهای اساسی

نمودار ۸- روند تحول در قیمت مواد غذایی، انرژی و حمل‌ونقل از ابتدای ۲۰۲۲

Pulse of the global food, energy and finance crisis

رشد چشمگیر تولید ناخالص داخلی امارات

مرکز آمار فدرال امارات (FCSC) اعلام کرد که تولید ناخالص داخلی این کشور با قیمت‌های ثابت ۳,۹ درصد و به قیمت‌های فعلی ۱۸,۸ درصد در سال ۲۰۲۱ رشد کرده است. داده‌های این مرکز نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت از ۱,۴۴۲ تریلیون درهم در سال ۲۰۲۰ به ۱,۴۹۹ تریلیون درهم در سال ۲۰۲۱ از افزایش یافته است. تولید ناخالص داخلی غیرنفتی به قیمت‌های ثابت با رشد ۵,۸ درصدی به ۱,۰۸۷ تریلیون درهم در سال ۲۰۲۱ در مقایسه با حدود ۱,۰۲۸ تریلیون درهم در سال ۲۰۲۰ رسیده است. بر اساس گزارش FCSC، سهم صنایع استخراجی مانند نفت خام و گاز طبیعی به تولید ناخالص داخلی باقیمت‌های ثابت از ۲۸,۷ درصد در سال ۲۰۲۰ به ۲۷,۴ درصد در سال ۲۰۲۱ کاهش یافته است.

رشد ۱۴۷ درصدی مازاد تجاری عربستان

مرکز آمار عربستان اعلام کرد که تراز تجاری عربستان در ۷ ماه نخست سال ۲۰۲۲ مثبت ۱۴۷,۳ میلیارد دلار بوده است. این رقم در قیاس با هفت ماه نخست سال ۲۰۲۱ که ۵۴ میلیارد دلار بود رشد ۱۷۲,۸ درصدی را نشان می‌دهد. مجموع صادرات نفتی و غیرنفتی عربستان در این ۷ ماه با رشد ۷۷,۲ درصدی به ۲۴۹,۹ میلیارد دلار و مجموع واردات این کشور با رشد ۱۷,۹ درصدی به ۱۰۲,۶ میلیارد دلار رسیده است. همچنین درآمدهای نفتی عربستان در این مدت با ۹۵,۱ درصد افزایش به ۱۹۸,۷ میلیارد دلار رسیده است.

پیش‌بینی صندوق بین‌المللی پول از رشد اقتصاد عراق

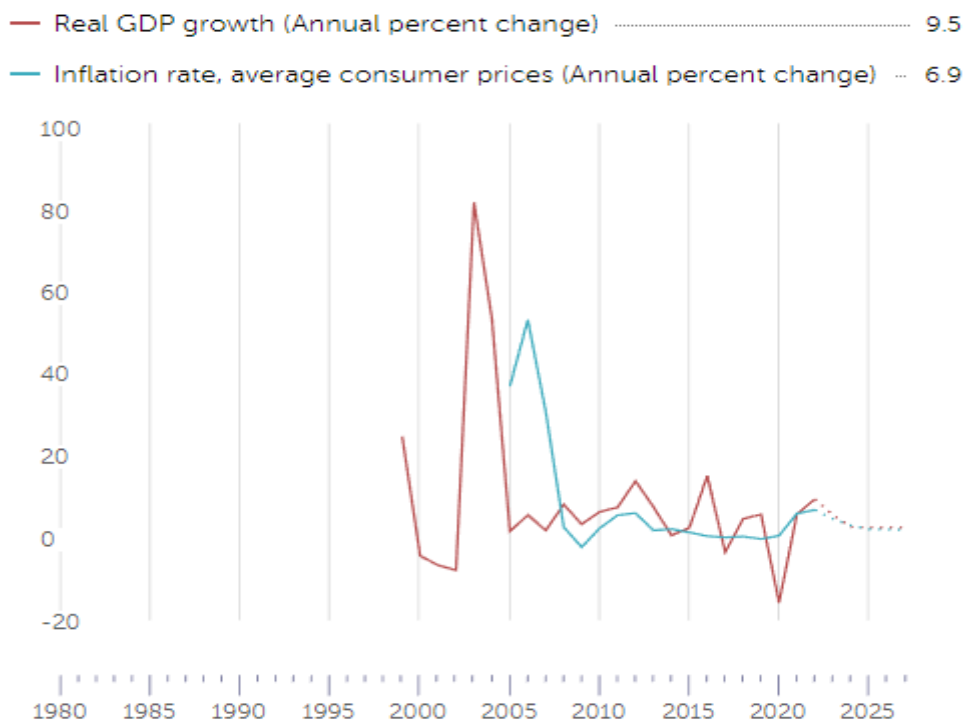
برآوردهای جدید صندوق بین‌المللی پول نشان از رشد تولید ناخالص داخلی واقعی عراق در پنج سال آینده دارد. برآورد جدید نشان می‌دهد که نرخ سالانه رشد تولید ناخالص داخلی عراق در سال جاری به ۹,۵ درصد خواهد رسید. نرخ رشد در سال آینده، ۲۰۲۳ به ۵,۷ درصد کاهش می‌یابد و در سال ۲۰۲۴ رشد ۲,۷ درصدی خواهد داشت، اما در سال ۲۰۲۵ به ۲,۶ درصد کاهش می‌یابد و در سال ۲۰۲۷ با همین نرخ تثبیت می‌شود.

در اوایل ماه جاری، بانک مرکزی عراق اعلام کرد که ذخایر ارزی این کشور از ۸۵ میلیارد دلار فراتر رفته است. این بالاترین میزان از زمان حمله آمریکا به این کشور در سال ۲۰۰۳ است. بانک مرکزی همچنین خاطرنشان کرد که ذخایر طلای این کشور نیز به بیش از ۱۳۰,۴ تن به ارزش هفت میلیارد دلار رسیده است. با این حال، این کشور نفت خیز و شاید درگیر نفرین منابع، شاهد شرایط سخت اقتصادی است. بر اساس آمارهای منتشر شده توسط وزارت برنامه‌ریزی عراق، نرخ بیکاری به ۲۷ درصد و نرخ فقر به ۳۱,۷ درصد رسیده است.

عراق همچنین در پی شکست در تشکیل دولت جدید از زمان برگزاری انتخابات پارلمانی در اکتبر ۲۰۲۱ و در نتیجه عدم تصویب بودجه جدید برای این کشور، از یک بحران سیاسی که بر اقتصاد این کشور تأثیر

می‌گذارد، رنج می‌برد. اخیراً محمد الحلبوسی، رئیس پارلمان عراق، گفت که مازاد مالی ۸۰ تریلیون دینار عراق (۵۰ میلیارد دلار) از درآمدهای صادرات نفت برای سال جاری وجود دارد، اما این مبالغ مسدود شده و قابل هزینه نیست. زیرا بودجه سال ۲۰۲۲ تصویب نشده است. ۹۴ درصد بودجه عراق از درآمدهای حاصل از صادرات نفت خام تأمین می‌شود.

نمودار ۹- روند تحول در رشد تولید ناخالص داخلی و تورم عراق ۲۰۲۵-۲۰۰۰

رشد ۲۶ درصدی صادرات غیرنفتی عربستان

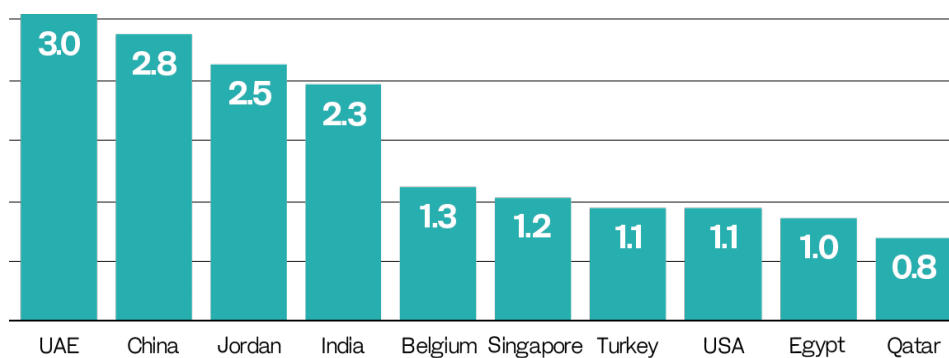
بر اساس آخرین داده‌های منتشر شده توسط اداره کل آمار عربستان، صادرات غیرنفتی عربستان سعودی در جولای ۲۰۲۲ نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۲۶,۴ درصد افزایش یافته و به ۲۶,۷ میلیارد SR (۶,۹۴ میلیارد دلار) رسیده است.

بر اساس این گزارش، عمده صادرات غیرنفتی پادشاهی توسط صنایع شیمیایی و صنایع وابسته انجام شد که ۳۵,۹ درصد از صادرات کالاهای غیرنفتی در ماه جولای را به خود اختصاص دادند. این گزارش همچنین نشان می‌دهد که مجموع صادرات کالایی با ۵۸,۸ درصد افزایش در ژوئیه به ۱۴۰,۸ میلیارد SR رسید که از ۸۸,۷ میلیارد SR در جولای ۲۰۲۱ افزایش یافت. واردات کالایی عربستان نیز با ۱۸,۳ درصد افزایش در ژوئیه به ۵۵,۱ میلیارد SR در مقایسه با ۴۶,۶ میلیارد SR در مدت مشابه سال گذشته رسید.

چین در صدر فهرست صادرات و واردات در میان شرکای تجاری عربستان سعودی قرار دارد. در ماه جولای، صادرات عربستان به چین ۲۲,۱ میلیارد ریال سعودی بود که ۱۵,۷ درصد از کل صادرات این کشور را

تشکیل می‌داد. پس از آن کره جنوبی و هند قرار گرفتند و هر دو کشور به ترتیب ۱۶ میلیارد و ۱۴ میلیارد ریال از عربستان سعودی وارد کردند. برخی دیگر از کشورهای کلیدی که در این لیست قرار دارند عبارت‌اند از ژاپن، ایالات متحده و امارات.

نمودار ۱۰- واردات غیرنفتی ۱۰ کشور نخست واردکننده از عربستان سعودی
TOP 10 COUNTRIES IMPORTING KSA'S NON-OIL PRODUCTS
 (Values in SR bn)

Source: General Authority for Statistics

ARAB NEWS